

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Adam Bodnar

Warszawa, 23/10/2018

VII.812.5.2014.AMB

Pan
Łukasz Szumowski
Minister Zdrowia
ul. Miodowa 15
00-952 Warszawa

Wielce Szanowny Panie Ministrze,

Od kilku lat zwracam uwagę Ministra Zdrowia na konieczność prawnego uregulowania kwestii informowania pacjentów, którym lekarz odmówił udzielenia świadczenia zdrowotnego z powołaniem się na klauzulę sumienia, o miejscu, w którym mogą to świadczenie uzyskać¹. W związku z decyzją Komitetu Ministrów Rady Europy przyjętą na 1324 spotkaniu w dniach 18-20 września br. (znak: CM/Del/Dec(2018)1324/H46-15), pragnę ponownie zwrócić uwagę Pana Ministra na tę kwestię.

Zgodnie ze standardem wyrażonym w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC), „państwa są zobowiązane do organizowania systemu świadczeń zdrowotnych w taki sposób, aby zapewnić, że skuteczne egzekwowanie prawa do wolności sumienia pracowników opieki zdrowotnej w kontekście zawodowym nie uniemożliwia pacjentom uzyskania dostępu do świadczeń, do których są uprawnieni zgodnie ze stosownym ustawodawstwem”². Ponadto, w ocenie ETPC, „Konwencja nie ma na celu zapewnienia praw teoretycznych lub iluzorycznych, ale praw praktycznych i efektywnych (...). W kontekście podobnych spraw przeciwko Polsce Trybunał uznał, że z chwilą przyjęcia przez państwo, działające w zakresie uznania, ustawowych zapisów dopuszczających aborcję w określonych sytuacjach, nie może ono konstruować swoich ram prawnych w taki sposób, aby ograniczały możliwość rzeczywistego dostępu do aborcji. Na

¹ Sprawy prowadzone w Ministerstwie Zdrowia pod sygnaturami: MZ-NSK-073-1/AK/14, PRL024.1.2016(ABM).

² Wyrok ETPC z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie R.R. przeciwko Polsce, skarga nr 27617/04, pkt 49.

państwie ciąży przede wszystkim pozytywne zobowiązanie w zakresie stworzenia ram proceduralnych umożliwiających kobiecie ciężarnej efektywne skorzystanie z przysługującego jej prawa dostępu do legalnej aborcji (...). Ramy prawne ustalające warunki legalnej aborcji winny być „określone w sposób spójny, umożliwiający uwzględnienie różnych zasadnych interesów w adekwatnym stopniu, zgodnie ze zobowiązaniami wynikającymi z Konwencji”³.

Obowiązek wskazania pacjentowi realnej możliwości uzyskania świadczenia zdrowotnego w innym podmiocie w przypadku, gdy lekarz odmawia udzielenia go, ustat od dnia wejścia w życie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 października 2015 r.⁴, zaś w polskim porządku prawnym nie istnieje obecnie podmiot zobowiązany do przekazania informacji o miejscu i podmiocie, w którym świadczenie może zostać udzielone.

W związku z zaistniałą sytuacją, która prowadzić może m.in. do naruszenia praw pacjentek chcących skorzystać z gwarantowanej przez prawo możliwości terminacji ciąży, w przeszłości wielokrotnie wskazywałem na konieczność podjęcia pilnych działań legislacyjnych w tym zakresie. O tym, że moje obawy są uzasadnione świadczy chociażby fakt, że już obecnie w niektórych rejonach Polski pacjentki nie mają możliwości poddania się zabiegowi legalnej aborcji⁵.

Kwestia dostępu do rzetelnej informacji o podmiotach przeprowadzających zabiegi legalnej aborcji w Polsce była przedmiotem wspomnianej wyżej decyzji Komitetu Ministrów. Komitet zwrócił uwagę, że Europejski Trybunał Praw Człowieka w sprawie *P. i S. przeciwko Polsce* oraz *R.R. przeciwko Polsce* podkreślił **istnienie istotnego rozdźwięku między teoretycznie zapewnioną możliwością terminacji ciąży a rzeczywistym do niej dostępem**. W ocenie Komitetu obecnie istniejące w Polsce rozwiązania prawne są niewystarczające dla poszanowania praw pacjentek do dostępu do zabiegów legalnej aborcji, co rodzi konieczność podjęcia odpowiednich działań mających na celu rzeczywiste wdrożenie gwarancji ustawowych.

³ Wyrok ETPC z dnia 30 października 2012 r. w sprawie *P. i S. przeciwko Polsce*, skarga nr 57375/08, pkt 99.

⁴ Wyrok TK z dnia 7 października 2015 r., sygn. akt. K 12/14, OTK-A 2015, nr 9, poz. 143.

⁵ Zob. np. wystąpienia RPO z 10 stycznia 2017 r. do Prezesa Narodowego Funduszu i Rzecznika Praw Pacjenta w sprawie doniesień medialnych dotyczących braku podmiotów wykonujących legalne zabiegi terminacji ciąży w województwie podkarpackim (znak: VII.7010.1.2016).

Ponadto, w ocenie Komitetu, z samego faktu, że podmioty lecznicze mają obowiązek informowania o zakresie udzielanych świadczeń nie można wywodzić, że wszystkim kobietom w ciąży zapewniona jest pełna i wiarygodna informacja dotycząca praktycznej dostępności do legalnych zabiegów aborcji. Komitet Ministrów podkreślił też, że kontraktowy obowiązek udzielania przez podmioty lecznicze świadczeń przewidzianych umową z Narodowym Funduszem Zdrowia także nie jest wystarczającą gwarancją poszanowania praw pacjentek. Najlepszym przykładem nieefektywności tego rozwiązania, zdaniem Komitetu, jest sprawa *P. i S. przeciwko Polsce*, w której mechanizm ten okazał się być niewystarczający.

Komitet zwrócił też uwagę na brak precyzyjnych danych umożliwiających ocenę, czy Polska gwarantuje rzeczywisty dostęp do aborcji⁶. W szczególności celowym jest gromadzenie informacji dotyczących sytuacji, w których lekarze powołują się na klauzulę sumienia⁷ oraz spraw dotyczących niewywiązywania się podmiotów leczniczych z umów zawartych z NFZ.

Mając na uwadze powyższe, działając na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o *Rzeczniku Praw Obywatelskich* (Dz. U. z 2017 r., poz. 958 ze zm.), zwracam się ponownie z uprzejmą prośbą o rozważenie podjęcia działań legislacyjnych służących prawnej regulacji zasad informowania pacjentów o możliwości uzyskania przez nich świadczeń zdrowotnych, których im odmówiono z uwagi na powołanie się lekarza na klauzulę sumienia.

Łączę wyrazy szacunku,

Adam Bodnar

⁶ Na brak danych umożliwiających ocenę realności dostępu do zabiegów terminacji ciąży zwracałem uwagę w wystąpieniach dotyczących Sprawozdań Rady Ministrów z wykonywania oraz o skutkach ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (wystąpienie z dnia 2 marca 2017 r. i 21 marca br.; znak: VII.5001.2.2016).

⁷ W przeszłości skierowałem wystąpienie do Prezesa Naczelnej Rady Lekarskiej (wystąpienie z dnia 22 lutego 2016 r., znak: VII.812.5.2014), w którym zwróciłem się o wskazanie, w jakich sytuacjach lekarze będą mogli korzystać z klauzuli sumienia i odmówić wykonania określonego świadczenia. W odpowiedzi zostałem poinformowany, że NIL nie gromadzi takich informacji.